

C. CORNELII
TACITI
OPERA
QVÆ EXSTANT.
A IVSTO LIPSIO
POSTREMVM RECENSITA,
EIVSQVE AVCTIS EMENDATISQVE
COMMENTARIIS ILLUSTRATA:
ITEM
C. VELLEIVS PATERCVLVS
CVM EIVSDEM IVSTI LIPSI
AVCTIORIBVS NOTIS.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA
BALTHASARIS MORETI
M. DC. XLVIII.

SERENISS^{MO} ET POTENTISS^{MO}

A L B E R T O

A R C H I D U C I A V S T R I Æ,

B V R G V N D I Æ D U C I,

P R I N C I P I A C D O M I N O B E L G A R V M.

VPREMÆ industriæ & vltimæ tandem curæ CORNELIVM suum, SERMÆ, inter viuos adhuc LIPSIVS tuus, vti dare cœperat, ita voto pariter ac voce SERENITATI TVÆ consecrabat. mentissimò. MAXIMO ET OPT. SVO PRINCIPI, magnum, æternúmque auctorem. Talem enim omnes hunc iudicant, & quem solum Maiestati suæ parem Romana vetustas habuit; quem omnia proculcantium barbarorum adhuc mitis sæuities, ideo pænè seruassee videtur, vt quantum bonum tot supra nos sæculis negauerit, æmulâ apud posteros testatione profiteretur. Nec alia profectò quàm se vrgentis fati inuidia, lacerum, ægrum, inualidúmque TACITVM protulisset, & nulli magis rei quàm medicinæ obnoxium; vt dum multis simul remedijs interficeretur, adiuuantium iniuriâ perijisse potiùs, quàm tenebrarum exitio, existimaretur. Parum itaque interfuisset, hunc Historicum principem postliminiâ natiuitate in lucem non prodijisse, aut LIPSIVM non vixisse, cùm

A
C. CORNELII TACITI
AB EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM LIBER I
BREVIARIVM LIBRI

B **A**VGVSTVS Nole mortem obit. Tiberius succedit, tarde & cupidinem diffimulans. Pannonicas legiones tres gravis seditio incescit. ea, misso Druso Tib. F. agris componitur. Idem in Germaniam inferiore motus. qui confedit, non sine sanguine & caede. Germanicus Caesar in hostem ducit: eaque expeditione Marsi, Tubarctos, Bructeri, Vespeter vastati aut caesi. Julia Augusta P. Rhexy vitam finit. Sodales in honorem Augusti, & ludis Augustalis instaurant. Germanicus iterum Rhenum transiit, in Cattos ducit. agros, domos, homines, vastat, urit, cadit. Segetes obsidione Arminij liberatur. Ob hac Imperator consulatus. Bellum deinde in Cheruscos gestum. reliquia Vari & milium lecta: istaque suprema soluta. Romani in reditu, sub Caciná duce, periclitati. tamen hostes prospera eruptione fusi, fugati. Maestatis lex redunda & asperè exercita. Tiberis inunat. Theatralis tumultus est: per eam causam decreta Patrum expressa ad coercendos histriones. Postremo actum de subducendis Tiberi aquis. eoque nomine querela civitatum Italiae & legationes. Hac biennio ferè gesta, **SEX. POMPEIO, ET SEX. APVLEIO COSS.**
NERONE CLAVDIO DRVSO CÆSARE, ET C. NORBANO COSS.

C **V**RBEM ROMAM à principio reges habuere. Libertatem, & Consulatum L. Brutus instituit. Dictatura ad tempus sumebantur: neque Decemvralis potestas + ultra biennium, neque Tribunalium militum consulare ius diu valuit. Non Cinnæ, non Sullæ longa dominatio. & Pompeij Crassique potentia, citò in Cæsarem; Lepidi, atque Antonij arma, in Augustum celsere. qui cuncta discordiis civilibus

COMMENTARIVS.

D **C**ORNELII TACITI.] *Id verum huic scriptori prænotum assero. Sidorus lib. IV. ad Polentium epistolâ: Caius Tacitus è matribus vnus tuus. Vlpianorum temporum consularis. Et ad Leonem: Namque & antiquitatis cum Caius Cornelius Tacitus Cajo Plinio Secundo paria suasset. Sed & epigramma Farnesiani libri, C. Cornelij Taciti Romæ hystorias scribentis ex his qui reperiantur liber primus. Publicum prænotum quod in libro primo, à seipso aut à vulgo est. Mihi autem in ipso aditu vestri placet, Odi prostratum vulgus & arceo.*
1. ANNALIVM LIBER.] Bene Ehenanus, qui hanc inscriptionem adstrit, esset contra libros. In quibus plerisque est, Actorum diurnalium, vel, ut in Veneto, Actonum diurnalium. Qui tamen titulus non accepto referendus alicui imperatori. Fide enim illi in notam fuissent Acta, vel Diurna? sed cupiam abignora am, qui Taciti Annales non

inepissime comparavit cum Actis vrbis. Quem tamen refellit ipse Tacitus libro XII. Nerone II. L. Pilone Coss. pauca memoriâ digna euenire, nisi cui libeat laudandis fundamentis & trabibus volumina implere: cum ex dignitate Populi Romæ. reperiam sit, res illustres Annalibus, talia diutius vrbis Actis mandare. *Alibi: Nempe Annales nostros cum scripturâ eorum contenderit. Itaque: Ni destinatum mihi foret suum quæque in notam referre. Etiam Iordanes in rebus Gothicis; Cornelium hunc citat, Annalium scriptorem.*

2. DICTATVRÆ AD TEMPVS.] Quæ dictaturæ primas Sulla fecit, Cæsar perpetuas. Et hic gradus ad Principatum: quò Prefatio ista ducit.

3. VLTIA BIENNIVM.] Ita accipio, quæ se dixit, haud multo ultra biennium. Nam ex illis si parat, reuera ultra biennium Decemviri imperium tenere. *Sistum & Fallos vide.* Nec tamen Pertrania adferunt, ultra triennium sufficiens.

IUSTI LIPSI
AD
C. CORNELII TACITI
ANNALIUM LIBRUM I.

EXCVRSVS.

B

A.

PAG. 7.

GNIS originem nescio: nisi quod antiquum video, & à tempo-
ribus Antoninorum. Herodotus sane in Commodo statim memi-
nit, et rei vulgata, ubi de Lucilla sorore eius: Οὐδὲν ἴτερον ἴδοντος ἐγὼ
ὁ Κομμοδὸς ὁ ἰουδαίου πατρὸς τῆ ἀδελφῆς. Καὶ εἰ ἴθι τὴ βασιλείᾳ δεῖξαι
ἐπιπέσει, καὶ πικρὰς ἀπέχεσθαι, καὶ τὸ πῦρ ἀπὸ τοῦ κεφαλῆς αὐτῆς: Nihilò fecius
Commodus honores sorori suæ seruavit. nam & in thea-
tris sellâ imperatorîâ sedebat, & ignis eam precedebat.
Item de Marcâ Commodi concubina: Ἦν ἡδὲν, ἰνκοιτ, ἀπὸ τοῦ γαμο-
τικῆς γυναικὸς, ἀλλὰ πάλαι ὀπίσθη, ὅσα σέβασθαι, καὶ οὐκ ἔμελλε: quæ ni-
hilo differēbat à legitimâ vxore, sed omnia vt Augustæ

Prolatio
ignis, Prin-
cipatus in-
signis.

C

aderant, præter ignem. Et de Pertinace: Κατὰ δὲ τοῦτο ἔτι τὸ κινδύνου ἔδειχθη, ὅτι τὸ πῦρ ἰδίᾳς ἐπέσει
παραπύργου, εἰς τὸ ἄλλο τῆς βασιλείας οὐκ ἐβλήθη εἰς τὴν ἀγορᾶν: Venit in Senatum, neque
ignem sibi passus præferri, neque aliud vllum principatus insigne attolli. Nec ambi-
mus de more. Illud tamen mirum, his mirum, non alium è Græciâ Latinisq̄e exprimere tam in-
signitam rem, præter Herodianum. Non Dionem, non Capitolinum, Spartianum, Lampridium,
qui eadem scripserunt illi. Nec enim, quod sciam, meminerunt verbo. Quis tamen ille ignis
non è carbonibus aut ligno, nec qualis ille apud Horatium prunæ bacillus: lampas tantum fuit.
Rem adhuc ignotam doceo, firmoque ex M. Antonino in libris sua visæ: Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔτι, ἰνκοιτ,
καὶ αὐτῆς βασιλείας οὐκ ἀποδοκίμασε τὸ πῦρ, οὐκ ἔδειξαι, οὐκ ἔδειξαι, οὐκ ἔδειξαι, οὐκ ἔδειξαι,
καὶ τὸ πῦρ οὐκ ἔδειξαι. Describit recessetq̄e insignia omnia principatus, & posse, ait, cum
qui in aulâ viuat, carere stipatoribus, carere velle insigni purpuraque, item lampadi-
bus, & cæcis stans, similiq̄e luxu. Vt ergo in deorum cultu adhibita lucerna faceret, vt
docti in * Electis; sic Imperatorum. Opusor autem Romam traductum morem è Persis. Illorum
enim Regi prælati ignis. Xenophon lib. VIII. Ναιδὲν, καὶ πῦρ δὲ τῆς ἁμερῆς ἐν ἰσχάτι τοῦ βασιλέως
καὶ τῆς ἀρχῆς οὐκ ἔδειξαι.

Silensium
de eo more
apud præloca.

Qualis ille
ignis.

* Cap. 111.
117.

D

addit: αὐτῆς βασιλείας οὐκ ἀποδοκίμασε τὸ πῦρ, οὐκ ἔδειξαι, οὐκ ἔδειξαι, οὐκ ἔδειξαι, οὐκ ἔδειξαι,
καὶ τὸ πῦρ οὐκ ἔδειξαι: & post ignem illum secutus Cyrus. Ino & Asiaticis, si rectè capio Ammia-
num lib. XXIII. Feruntque etiam (si iustum est credi) ignem cælitis lapsum apud se
sempiternis foculis custodiri. cuius portionem exiguam Faustam præisse quondam Asia-
ticis regibus dicunt. Diadema autem primus Romanorum Principum usurpauit Aurelianus:
vult in vita eius Vitor. Est alibi malè id refert ad Caligulam. Purpuram quis primus
sumpsit, adhuc quæro.

Diadema
quis primus
sumpsit.

B.

PAG. 10.

CVM Antonius vellet se Libentem patrem dici, & hoc nomen statuis subscribi:
occurrerunt venienti ei Athenienses cum coniugibus ac liberis, & Dionysiam salu-

IUSTI LIPSI
DISPVNCTIO
NOTARVM
MIRANDVLANI CODICIS
AD
CORN. TACITVM.
EDITIO VLTIMA.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA
BALTHASARIS MORETI.
M. DC. XLVIII.

ILL^{MO} ET EXCELL^{MO}

PRINCIPI

CAROLO

DUCI CROIIO ET ARSCHOTANO,

PRINCIPI S. IMPERII,

EQVITI AVREI VELLERIS.

T hunc libellum, ILLVSTRISSE PRINCEPS, audeo ad te mittere? audebo. non quia ipse magnitudine tuâ dignus, sed quia Tacitus, cui labor hic facit. Homo ab Italiâ proteruus me petiuit, imò per meum latus ipsum Tacitum: scriptorem illum, vobis Principibus proprium, & velut consecratum. Iniuriâ affecit deprauando: vindicem iterùm me sensit: vt ego te, contra id genus petulantes, animo rogo ILLVSTRISSE PRINCEPS. Enimuerò ille nugas suas (iudicio, non affectu, sic appello) viro Principi inscribere ausus est: ego verear iustissimam meam, & publicè profuturam, Defensionem? Inscribo, te Patronum operi & auctori adopto, Herculem in eiusmodi monstra. Louanij, VIII. Kal. Iulias, ∞. 15611.

EX^{TIÆ} TVÆ

perpetuus cliens

IUSTVS LIPSIVS.

AA 2

AD

7

I V S T I L I P S I
 DISPUNCTIO NOTARVM
 MIRANDVLANI CODICIS
 A D
 C O R N . T A C I T V M .

VIDIMVS librum, siue libellum tuum, Luci, auidè (fatebor hoc) expectatum . Titulus inducebat, NOTÆ IN CORN. TACITVM E MANVSRIPTO CODICE MIRANDVLANO. Amamus, vt scis, auctorem illum, benè ei fecimus: & amamus hoc quoque, vt alij: coque, vt dixi, auidè expectabamus. Quid autem nisi mira, è *Mirandulano codice*; magna à *cine Romano*? sed fefellisti nos, vt rem dicam, & verbo veteri, *Thesaurus cineres fuere*. Tria tu attulisti tantum, Fraudem, Liuorem, Inscitiam: & substringe aurem breuiter hoc ac liberè docturo. Siquid non ad gratiam aut gustulum tuum erit, sustine & tolera: vel Euripide monente,

* ——— Εἴπει τὰ μὴ κατὰ
 Περίοσεν ἐπέλας, τῆσθι κὶ τὰ μὴ φίλα.

* Quoniam non loquor
 Pariterque
 inquit, non
 amice etiam
 feci.

Præfatione tuâ ordiar: id est, calumniarum & conuiciorum campo. Primò vniuersè in Criticos:

„ Ita planè est, vt Titianus noster dicebat, immati pauco-
 „ rum, qui se Criticos dicunt, licentiâ eò ventum, vt si Latina
 „ lingua auctores reduces audire daretur, que verè sunt sua,
 „ adeò pro cuiuslibet libidine mutilata, sublata, mutata, addita inuenturos,
 „ vt nullâ ratione pro suis agnitiuri sint.

Censoria tua verba t quibus nos tamen in parte subfignamus. Quis magis aut sæpiùs conquestus est de temeritate siue calore quorundam, qui Criticos se dicunt: Sed dicunt, ó Luci:

* Οἷσθες δὲ τε πολλοὶ ἐπὶ αὐγὰς ἡελίοιο
 Φυτὰσ', εἰδὲ τε πάντες ἐσακταιμοί.

* Sicut mult-
 ta quidem
 ante sub pla-
 te læni-
 te solis,
 Non rariore
 accipiunt
 omnia.

nec tu ille es inter auspicales. Legitimi autem Critici, mihi crede, sol & sal sunt litterarum. Neque mel' idèò insitauit, quia agris sic videtur; nec isti in-

C. V E L L E I V S
P A T E R C V L V S

C V M

A N I M A D V E R S I O N I B V S
I V S T I L I P S I,

Q V A S P O S T R E M V M A V X I T
E T E M E N D A V I T.

A N T V E R P I Æ,
E X O F F I C I N A P L A N T I N I A N A
B A L T H A S A R I S M O R E T I.
M. D C. X L V I I I

3

L L I P S I V S
T H E O D O R O
L E E W I O V. C.
S. D.

ANTE biennium , cū Velleium publicè legissem , visus sum multis digna luce dicere & cognitione etiam aliorum . Itaque hortati sunt vt colligerem , disponerem , ederem : quod feci , vt vides , in parte . Nam vt omnia quæ ad Historiam , Mores , Prudentiam , opportunè & vtiliter tunc diximus , adiungerem , visum non fuit : saltem illa , quæ nec prompta nimis aut obuia Lectori , & quæ ad medicinam potius Velleij facerent quàm ad splendorem . Non pauca enim nobishic & alibi , post viros eruditos & serios , obseruata : quæ tegi aut perire (liberè dicam) non sit è re litterarum . Et de aliis quidem aliàs videro : nunc Velleium hunc Paterculum iuuentus à me habeat : scriptorem veterem , industrium , disertum ; & addo etiam fidum , nisi quâ Tiberij aspectus obstat , & cū res tractat sui aui . Illic declinauit , fateor , & neglexit , quæ Historiæ pes & caput est , Veritatem . Nos ignoscimus , in miserâ illâ & communi temporum seruitute : nec Heluidios omnes nasci posse aut Thraseas satis scimus . Quem postremum quòd toties me hortaris vt edam , sustine . non faciam temerè in hoc æuo , nec debet magnanimus ille vir iterùm perire à Calumniæ telo . Cuius aciem ita recenter sensimus , vt non iniuriâ abhorreamus à seriâ omni scriptione . Sed hæc omitto . Tu , Vir Clarissime , Velleium accipe tibi inscriptum , monumentum & testem fidi arctique inter nos amoris : quem sola Virtus , Eruditio , Prudentia tua genuit , aluit , seruauit . Vale . III. Nonas Ianuar. ∞ . 10 . XCI .

A. C. VELLEII PATERCVLI HISTORIÆ ROMANÆ AD M. VINICIVM COS. LIBER PRIMVS.

*** tempellate distractus à duce suo Nestore, Metapontum condidit. Teucer, non receptus à patre Telamone, ob feignitiam non vindicatz fratris iniuria, ^{Metapontum condidit.} Cyprus ap-
 pulsus, cognomine patriæ suæ Salamina constituit. Pyrrhus, Achilles filius, Epirum oc-
 cupavit, ^{Salamina.} Philippus Ephyram in Thesprotiâ, at rex regum Agameunnon, tempellate in
 B Cretam insulam reiectus, ^{Ephyra.} tres ibi vrbes statuit, à patriæ nomine vnam, à victoriæ me-
 moriâ, Mycenæ, Tegeam, Pergamum. idem mox, scelere patruelis fratris Agisthi, ^{Mycenæ.}
 hereditarium exercentis in eum odium, & facinore vxoris oppressus, occiditur. ^{T. 106.} regni
 potitur Agisthus per annos vii. hunc Orestes, matremque, cum sociâ consiliorum <sup>Piræus ubi
 Orestes.</sup> omnium sorore Electrâ, virilis animi feminâ, obtruncat. factum eius à diis compro-
 batum, spatio vitæ, & felicitate imperij apparuit: quippe vixit annis xc. ^{regnavit}
 LXX. qui se etiam à Pyrro, Achilles filio, virtute vindicauit. nam quod pactæ eius, ^{Pyrrho cadit.}
 Menelai atque Helenæ filiaz Hermiones nuptias occupauerat, Delphis eum interfecit.
 Per hæc tempora Lydus & Tyrribenus fratres cum regnarent in Lydiâ, sterilitate fru-
 gum compulsi, sortiti suat, vter eum parte multitudinis patriâ decederet. sortis Tyrthe-
 nonum contigit. peruectus in Italiam, & loco, & iticolis, & mari nobile ac perpetuum à se <sup>Tyrribenus
 inuenit or-
 tum.</sup>

ANIMADVERSIONES.

I. **EMPESTATE DISTRACTVS.]** Quid Græci Troiâ redeuntes passi sint aut fecerint, narra- tio fuit: que opida considerans, aut ubi fixerint sedes. De quo tamen prævidet hæc ins- titutio. Credo de Epiro, quò tra- hit me Iustianus lib. XXI. Me-

et pontini in templo Mineruæ sacramenta, quibus Epius, à quo conditi sunt, equum Troianum fabricauit, ostentant. Et facit Aristoteles in Admi- randis: Εγγὺς Μεταποντίας Ἀθηνῶν ἵππος ἐστὶν ἔρασι,

D ἔρασι τὰ τῶ Επὶ τοὺς λόγους δὲ γὰρ ἀνακρίσει, * αὐτὸς ἦν ἄριστος ἰπποπόσι. Strabo simpliciter tamen dixit Pylus Metapontum condidisse. Stephanus alij, Metabum nominarunt. de quo ipse quim hæc capere potes, non nego.

2. **CYPRVM APPVLSVS, COGNOMINE** (scribo COGNOMINEM) **PATRIÆ SVÆ SALAMINA.]** Apud Græcos Latinisque passim hæc historia. Illud nota non indignum, tempore Isacarij, Teuceri gentis adhuc fuisse in Cypro regno. In Euaqorâ: Τεὺκρος δὲ, ἕως δὲ Τεσσαρσυνεΐδων, ἀφ᾽ ἡλίουφωτος ἐκ Κίπρου, Σαλαμῖνᾳ τὴν κατωκλήσειν ἀναστήσει ποσειδῶνος ἢ ἀφ᾽ ἑσπέρου αὐτοῦ πατρῷος ἑστῆς, ἐξῆς τῶ γένος τὸ οὐ βασιλεύσει κατ᾽ ἄλλοι: Teucer vetò, postquam vnâ cum aliis Troiam cepisset, veniens Cyprum, Salamina

ibi condidit, cognominem veteri suæ patriæ, & genus quod nunc ibi regni potitur, reliquit.

5. **PHILIPPVS EPHYRAM.]** Iam Pindippus, ex Homero: quod Aldus obseruauit. Corruptum idem nomen videtur in Diadoti quinto Bibliothecæ, & Strabonis extremo nono. cuius (Strabonâ dico) locum totum sic lego: Τὸς δὲ τῶν Ἐπὶ οὗτοι εἰσὶν οὐαυρατίδος, Σαυρίωνος, Ἀρτίου καὶ Θεοδότου καὶ Οὐρατίου καὶ Ἡρακλῆος, Ἰππιδίονος, καὶ Οὐρατίου τῶ καυρῶ ἄπογονος καὶ γένος ἑσπέρου. Quæ uerba non nulla uolunt adhuc lecta.

4. **TRES IBI VRBES STATVIT, A PATRIÆ NOMINE.]** In primogeniâ Rhegeni editione (sæc. parisi- ^{Foris dicitur} ma, & sæpè nobis dux ad meliora, uocalâ addidit le- gis: Hæcunt, duayâ patriæ nomine. Falgato sanè manca est. Sed quid hæcigitur sibi uult? Duplicem patriam fuisse Agamemnoni? de Mycenâ fecerit, & clarum est: de Tegeâ, que in Ariadiâ, quider ad Agememnonem, non aucto legi. Nomen Pergamum, siue, ut Plutarchus in Lycargo appellat (Περγαμῖαν) cel- lam est à uillâ Pergamo dictam.

5. **REGNI MVTIVK AGISTHVS PER AN- NOS VII.]** Homerus de hoc ipso Odyss. 111.

Ἐκείνους δ' ἤλαστο πολυγυρῶτος Μενέλαος

6. **REGNAVIT LXX.]** Valde diffinitæ hæc libellum Chæmicon: Mycenis post mortem Agisthi Orestes regnavit annis xv. Credo fuisse LXXV.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA
BALTHASARIS MORETI
M. DC. XLVIII.

